

ТЕМА: КОШОВИЙ ОТАМАН ІВАН

Підготував: СІРКО

Студент групи -21

ТВПУТД

Станисмир Івана

ПЛАН

- I. Молоді роки.
- II. Тридцятирічна війна.
- III. Кошовий отаман.
- IV. Чигиринські походи.
- V. Останні роки життя.

ІВАН СІРКО

- Іва́н Сірко́ (1610 –1680) – український полководець, подільський шляхтич, козацький ватажок, кальницький полковник, легендарний кошовий отаман Запорозької Січі й усього Війська Запорозького Низового. Здобув перемогу в 65 боях. Герой багатьох українських пісень і казок.

ІВАН СІРКО Є ОДНІЄЮ З НАЙБІЛЬШ ЛЕГЕНДАРНИХ І УЛЮБЛЕНИХ ІСТОРИЧНИХ ПОСТАТЕЙ КОЗАЦЬКОЇ ЕПОХИ, ЧИ НЕ НАЙЯСКРАВІШОЮ ОСОБИСТІСТЮ ПО СМЕРТІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО. ПРО ЦЕ, ЗОКРЕМА, СВДЧИТЬ ВЕЛИКА КІЛЬКІСТЬ ПЕРЕКАЗІВ, ІСТОРИЧНИХ ДУМ І ПІСЕНЬ, ЩО ВИНИКАЛИ ВЖЕ ЗА ЖИТТЯ ОТАМАНА І ЗБЕРЕГЛИСЯ ДОТЕПЕР - ЗОКРЕМА, СЮЖЕТ ПРО ЛИСТ ЗАПОРОЖЦІВ ДО ТУРЕЦЬКОГО СУЛТАНА, ІНІЦІАТОРОМ НАПИСАННЯ ЯКОГО НІБИТО БУВ ІВАН СІРКО, ПРО ПРАВУ РУКУ ОТАМАНА, ЯКА НЕСЛА ПЕРЕМОГУ ВЖЕ ПІСЛЯ ЙОГО СМЕРТІ ТИМ, ХТО ВОЛОДІВ НЕЮ, І ЗАГАЛОМ ПРО ТЕ, ЩО ІВАН СІРКО БУВ НАЙЗНАМЕНИТІШИМ І НАЙМОГУТНІШИМ КОЗАКОМ-ХАРАКТЕРНИКОМ.

МОЛОДІ РОКИ

- Іван Сірко народився приблизно між 1605-1610 роками. Це засвідчують результати досліджень останків Сірка, згідно з якими кошовому отаманові на момент його смерті було 70-75 років. Від першого дослідника біографії Сірка, Дмитра Яворницького, пішла думка про те, що майбутній кошовий отаман народився в Слобідській Україні в слободі Мерефі . Існує думка що Мерефа була заснована лише 1658 року, але рік заснування 1595, а вже в 1655 у поселенні будують храм, якщо додати що після народження Сірка. Деякі дослідники вважають, що Іван Сірко походив зі Східного Поділля. Ті ж дослідники визначають місцем його народження сотенне місто Брацлавського полку Мурафа за кілька кілометрів від Кальника. Але не беручи в увагу роки заснування, та того що у Харківській області також є село Мурафа.
- За переказами, що були складені по смерті Сірка, майбутній отаман походив з козацького роду. Проте це твердження спростовують листи королів Речі Посполитої, в яких вони називали Сірка «уродзоним», тобто шляхтичем. Крім цього, в тогочасних джерелах під 1592 роком згадується ім'я подільського шляхтича Войтеха Сірка, одруженого з якоюсь Оленою Козинською, можливо що вони були родичами ватажка запорожців.

ТРИДЦЯТИРІЧНА ВІЙНА

- В українській історіографії 20 століття вважалося, що Сірко брав участь у Тридцятирічній війні (1618-1648) на стороні французів. Зокрема стверджувалося, що 1644 року Богдан Хмельницький, військовий писар Війська Запорозького у Варшаві зустрічався з послом Королівства Франція графом де Брежі й наступного року підписав контракт, за яким 2500 козаків дісталися морем через Гданськ до французького порту Кале. Командиром цих козаків був Іван Сірко, який у жовтні 1645 року брав участь у боях проти Іспанської імперії у Фландрії під командуванням Людовіка II де Бурбона, а 1646 року, спільно з армією принца Конде, взяв «ключ від Ла-Манша» — неприступну фортецю Дюнкерк.

ТРИДЦЯТИРІЧНА ВІЙНА

- Проте дослідження сучасних істориків доводять, що в джерелах, які присвячені Тридцятирічній війні, ім'я Івана Сірка не згадують. Так само відсутні прямі згадки про участь українських козацьких підрозділів у конфлікті. Робиться припущення, що «легенда про Сірка» виникла через перекручування попередніми істориками імені французького генерала, барона де Сірко. Попри це на честь «легендарної» перемоги Івана Сірка на березі Ла-Маншу встановлено пам'ятник козацькому отаману.

Брав участь у війнах Б. Хмельницького з Річчю Посполитою, але найбільше й успішно воював проти татар і османів.

КОШОВИЙ ОТАМАН

В історичних документах зафіксована участь Івана Сірка у визвольній війні українського народу проти Речі Посполитої, зокрема в битві під Жванцем 1653 р.

1654 року Іван Сірко, разом з полковниками Іваном Богуном, Петром Дорошенком та іншими, виступав проти підписання Переяславської угоди, і як більшість запорожців, відмовився від присяги московському царю Олексію Михайловичу.

У другій половині 50-х років – Вінницький полковник. Після перемоги гетьмана Івана Виговського над московським військом під Конотопом 1659 року Сірко, як помсту за рейд орди зі збирання ясиру по Лівобережжю, на чолі запорожців завдав поразки непевним союзникам гетьманців – кримським татарам під Аккерманом, і сплюндрував степовий Крим. А вже за кілька місяців він несподівано відмовився поставити свій підпис, навіть за присутності гетьмана Юрія Хмельницького, під Переяславськими статтями 1659 року.

Наприкінці 1660 року Сірко остаточно порвав з Ю. Хмельницьким і відправився на Чортомлицьку Січ.

У 1660-1680 роках дванадцять разів його обирали кошовим отаманом.

1664 року поселився з родиною під Харковом, за дві версти від Мерефи. Обрано на посаду полковника Харківського полку (1664–1665, 1667 роки).

Як політик часто змінював орієнтацію.

Виступав проти Івана Виговського, Юрія Хмельницького (якого колись підтримував проти Виговського) й Павла Тетері, яким закидав їх пропольську політику; однак, у цей же період був противником Москви.

Пам'ятник кошовому Отаману Івану Сірко у м. Покров

Попри свою ворожість до османсько-татарського світу, довгий час підтримував гетьмана Петра Дорошенка, опісля зорганізованої ним страти Івана Брюховецького як і запорожці, полишив гетьмана.

КОШОВИЙ ОТАМАН

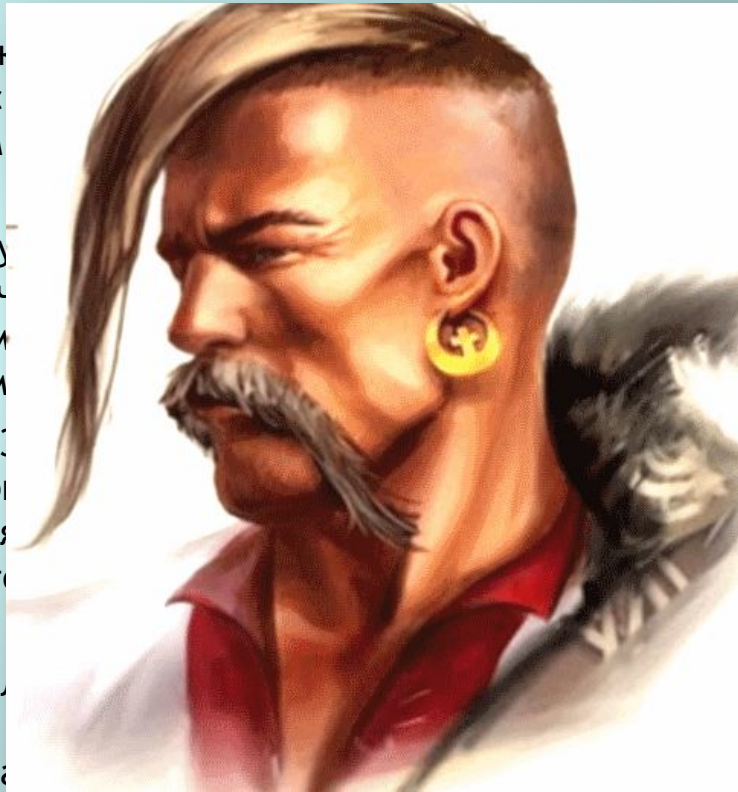
Після Андрусівського договору 1667 зайняв виразно антимосковську (й разом з тим антипольську) позицію, брав активну участь в повстанні супроти царату.

Мав великі зв'язки і впливи на Лівобережній Україні, на якій посідав маєток; якийсь час був полковником (титулярним) ніжинським харківським.

1672 року претендував на гетьманську булаву його з новим гетьманом Іваном Самойловичем урядом, який заслав його до Тобольська (м. підтримку Дорошенка й зв'язки зі Степаном

По поверненні з московської неволі (1675) залишився противником Москви й Самойловича; насамперед автономні інтереси Запорозжя встановлюючи зв'язки, то з Річчю Посполитою, то з Османською імперією і Кримом.

1675 року здійснив блискучий похід, забравши в результаті вторгнення Османської імперії на Чигирин, і яничарів Ібрагім-паші, які вдерлися в Укра

ЧИГИРИНСЬКІ ПОХОДИ

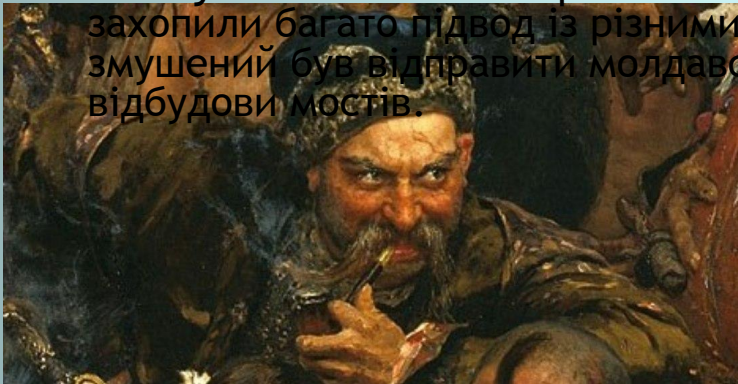
- Запорозькі козаки взяли участь у відсічі другого так званого Чигиринського походу стотисячного османсько-татарського війська, яке взяло в облогу Чигирин, плануючи після завоювання цього міста зробити його плацдармом для загарбання Правобережної, а потім й усієї України. Чигирин захищали 40-тисячна царська армія під командуванням Ромодановського й 20-тисячне козацьке військо на чолі з гетьманом Іваном Самойловичем. У 1677 р. після безуспішної тритижневої облоги османи й татари змушені відступати з України.
- У 1678 р. до Чигирина прийшло 200 тисяч османських військ, їм протистояли 70-тисячна царська армія й 50 українських козаків. Цей похід виявився безплідним проти османсько-татарських військ, хоч вони й зайняли й зруйнували місто. Під час другого Чигиринського походу запорозькі козаки мало завдали ударів по тилах османсько-татарських військ.
- Основні сили запорожців, які очолював Іван Сірко, діяли над Лиманом. На військовій раді вирішили знищити вантажний морський транспорт із продовольством, який був відправлений із Константинополя. В Очакові хлібні запаси через мілітаризацію Дніпра були перевантажені з 15 каторг і 7 кораблів на 130 дрібних суден. Звідти паша рушив до Кизи-Керменя, котрий османське командування намагалося використати як продовольчу базу для постачання своїх військ.

ЧИГИРИНСЬКІ ПОХОДИ

- Запорожці пропустили османські кораблі в Дніпро, а потім із тилу вдарили по них. Бій був короткий. Козаки знищили османів, а гребців каторг — полонених — визволили. У листі до Самойловича Іван Сірко написав: «...липня 12 числа проти Краснякова на гирлі Карабельном, ударив на ті всі судна, оволоділи єсми ними одне тільки судно вітрилами й многими гребці ушло». Було взято 500 полонених, а також захоплено 7 гармат, 20 прапорів і все продовольство. Для османського війська, яке й до того терпіло від нестачі продовольства і фуражу, це була велика втрата.
- Залишивши частину військ з ясиrom та запасами продовольства в Кардишині та відправивши полонених до українського гетьмана, а османського начальника — в Москву, низове запорозьке військо на чолі з Іваном Сірком пішло «на Буг к турецькому мосту и заставе». Запорозькі козаки спалили османські мости, знищили варту й захопили багато підвод із різними запасами, що направлялись у Чигирин. Візир змушений був відправити молдавського та волоського господарів з військом для відбудови мостів.

У зв'язку з підготовкою до нового наступу султанський уряд ще навесні 1679 р. приступив до спорудження в пониззях Дніпра двох фортець-«городків». Османській уряд уже давно мав намір збудувати на Дніпрі фортеці, які були б опорними пунктами під час походів на Лівобережну Україну. 25-тисячне військо мало виступити проти Запорозької Січі. Саме з цим османським походом історична традиція пов'язує знамениту відповідь запорожців та їхнього кошового отамана Івана Сірка османському султану.

Відомий лист Запорозьких козаків до султана Османської імперії Мехмета IV 1676 р. підписав Іван Сірко, що показано у відомої картині Іллі Рєпіна.

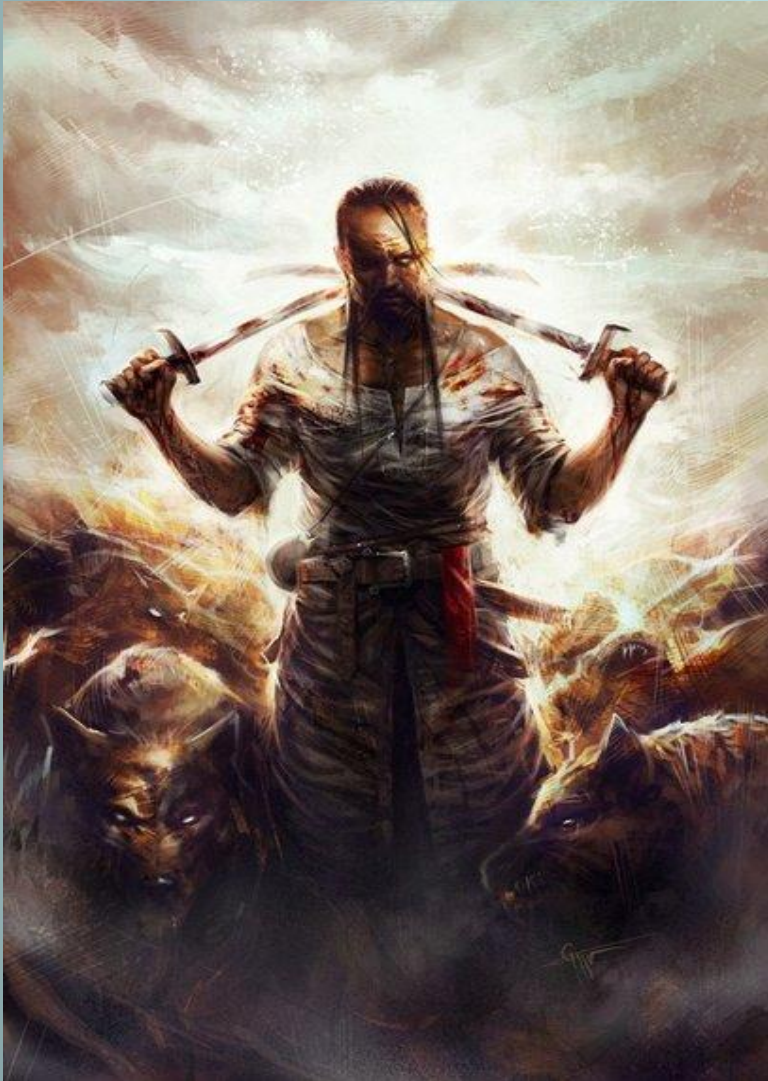
ОСТАННІ РОКИ ЖИТТЯ

- Так, Сірко виходив переможцем з десятків антиосманських походів. Досить сказати, що у боротьбі проти агресії Османської імперії Сірко провів понад 55 успішних походів і жодного не програв.
- На узбережжях Чорного моря та Криму брали Очаків, Білгород-Дністровський, Ізмаїл, Кілію, Тягиню (Бендери), Арабат, Перекоп, навіть Ясу. Татарські матері лякали дітей ім'ям Сірка.
- За боротьбу проти османів і татар – генеральних переказів і дум.
- Уже на схилі віку він згадує в листі, до московського царя Олексія Михайловича наприкінці двадцятих років йому разом з Богданом Хмельницьким випало бути в морському поході запорозьких козаків до османської фортеці Трапезунд.

ОСТАННІ РОКИ ЖИТТЯ

- 1680 року спільно з донцями Сірко востаннє опустив свою переможну булаву в битві з ординцями. Повертаючись з походу, він дізнався про вбивство синів і дружини після чого занедужав і поїхав з Січі за 10 верст на свою пасіку в село Грушівка. У «Літописі» Самійла Величка написано: *«...того ж літа, 1 серпня, преставився від цього життя в своїй пасіці Грушовці, похворівши певний час, славний кошовий отаман Іван Сірко... поховано його знаменито... з превеликою гарматною й мушкетною стрільбою і з великим жалем всього Низового війська. Бо це був справний і щасливий вождь, який з молодих літ аж до своєї старості ...не тільки значно воював за Крим і попалив в ньому деякі міста, але також погромлював у диких полях... численні татарські чамбули і відбивав полонений християнський ясир».*

ОСТАННІ РОКИ ЖИТТЯ

- Похований Іван Сірко біля Чортомлицької Січі (тепер село Капулівка, Нікопольського району Дніпропетровської області). 1967 року його перепоховали на іншому краю села, через те, що води Каховського водосховища наблизилися до могили. Точно сказати, що то є останки Сірка, неможливо. Відомо, що йому відрубали праву руку, як він наказав у своєму заповіті. При розкопках могили було віднайдено обидві цілі руки, тому де його в дійсності поховано, нікому не відомо.
- Напис на надгробній стелі отамана: «Р. Б. (Року божего) 1680 мая 4 Преставися рабъ Бож. Іоанъ Сѣрко Дмитровичъ атаманъ кошовий воска Запорозкого за его Ц. П. В. (Царского Пресветлого Величества) Федора Алексьвича. Памят Праведнаго со похвалами».

ОСТАННІ РОКИ ЖИТТЯ

Щороку, 1-2 серпня, на могилі Івана Сірка (що за 2 кілометри від села Капулівка) проводять вшанування пам'яті Славного Кошового Отамана, яке збирає тисячі українців з усієї країни та з закордону. 23 серпня 2000 року відбулася урочиста церемонія перепоховання останків кошового отамана в Капулівці. У склепі знаходяться усі останки кошового. Історія з його рукою є легендою. З Москви повернено частини тіла, що були вилучені раніше – череп та деякі інші частини. За черепом було відновлено його портрет з якого зроблено погруддя на могилі. Перед похованням було досліджено останки й встановлено, що вони відповідають опису Івана Сірка й мають характерні отримані ним сліди від поранень. Проте генетична експертиза не робилася. Матеріали цих досліджень є у Дніпрі в історичному музеї.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

www.shukach.com
Автор фото: dombrovskii_a